

De bonovo srečanje z učitelji in drugimi, ki jih zanima poučevanje razmišljanja

»Razmišljamo – ne zato, da smo najbolj pametni, ampak da skupaj nekaj ustvarimo.«

Mag. Nastja Mulej licencirana trenerka de Bonovih orodij razmišljanja je ob svojem nedavnem rojstnem dnevu, (ob tej priložnosti ji tudi uredništvo IRDO Mozaika vošči vse najboljše) podarila svojim bralcem urejen zapis de Bonovega srečanja s slovenskimi učitelji, ki ga je pripravila po magnetofonskem zapisu, na katerem je debelo uro odgovarjal na njihova vprašanja. Čeprav je od srečanja minilo že nekaj časa, so de Bonova razmišljanja še vedno aktualna. Objavljamo le delček zapisa srečanja, ki je potekal 16. septembra 2014, ko je bila mag. Nastja Mulej z dr. Edwardom de Bonom ravno na polovici njegove 'turneje' po Sloveniji.

Če de Bonovih raziskav, razmišljanj in rezultatov še ne poznate, mi dovolite nekaj besed o njegovem 3 delu od 1967, ko je izdal svojo prvo knjigo

Lateralno razmišljanje, pa vse do danes, ko je legenda – vodilna svetovna avtoriteta na področju kreativnega razmišljanja in neposrednega poučevanja razmišljanja kot spretnosti. S pomočjo svojih metod uči uporabljati možgane na drugačen način, kot smo se jih 'učili' uporabljati. Edinstveno zanj je, da lahko enakovredno dela z učenci, direktorji največjih korporacij ter z vladnimi ustanovami. Napisal preko 80 knjig, ki so prevedene v več kot 40 jezikov. Bil je povabljen na predavanja v vsaj 55 držav, osemkrat tudi v Slovenijo (2003, 2005, 2010 (dvakrat), 2012, 2014, 2015 (ko je postal Ambasador znanja) in 2016).

Mag. Nastja Mulej
foto: Bojan Brecelj, [Selffish Studio](#)

Dr. Edward de Bono je razvijal orodja paralelnega razmišljanja – kot dopolnilo k temu, kar znamo od malega: nasprotno razmišljanje. Pri nasprotnem razmišljanju dokazujemo svoj prav, pri paralelnem pa vsi razmišljamo v isto smer, ker raziskujemo. Primer tega sta program razmišljanja [CoRT 1 in 2](#) ali pa metoda [Šest klubov razmišljanja](#). Razvijal je tudi orodja [lateralnega razmišljanja](#), s katerim pri razmišljanju namerno usmerimo svoje misli 'na stran', torej lateralno, da poiščemo stranske ceste, na katere se sicer ne bi spomnili. Tako zmoremo generirati (=si izmišljati in naštevati) ideje, ustvarjalno in domiselno razmišljati ter dobiti nove vpoglede in nove koncepte. Poleg tega je razvijal teze, vezane na humanost: kaj lahko vsi mi naredimo, da bi živeli v boljšem svetu. Predstavnik tega je na primer njegova knjiga, ki je tudi prevedena v slovenščino: [Priročnik pozitivne revolucije](#), ki predstavlja pet načel delovanja: učinkovitost, konstruktivnost, spoštovanje, samoizpopolnjevanje in prispevek. Priporočam tudi njegovo knjigo [H+ A New Religion?: How to Live Your Life Positively Through Happiness, Humour, Help, Hope, Health444](#) (sreča, humor, pomoč, upanje, zdravje). Učitelji, ki so prišli na srečanje z njim, so pokazali, da ta načela udeležujejo tudi v svoji vsakodnevni praksi. Na koncu so se mu zahvalili, češ da je obogatil slovensko znanje. Predstavljamo vam nekaj vprašanja, ki so mu jih zastavili, in njegove

ukrep, ki bi računalnik samodejno ugasnil po npr. dveh urah uporabe. Tako ne bi mogli porabiti celega dneva za pridobivanje informacij.

Ali vidite možnosti, da bi v Sloveniji strategije razmišljanja integrirali v obstoječi kurikulum?

Upam in želim si, da bi v Sloveniji in povsod razmišljanje postalo del kurikuluma in ne nekaj čudnega, da bi mladi odraščali z razmišljanjem. Saj je res neverjetno, da že 2.400 let nismo naredili skoraj nič glede najpomembnejše večine človeka. V šolah je učimo. Mislim, da ni univerze na svetu, ki bi imela katedro za razmišljanje. Menimo, da to sodi pod filozofijo, kar je nesmišelnost, saj se filozofija ne ukvarja s praktičnim, operativnim razmišljanjem, ampak z opisovanjem konceptov, besed, pomenov ... Ima svojo vrednost, a ne operativne.

Najnovejše metode spremljanja delovanja možganov (fMRI) omogočajo vpogled v biološko osnovo razmišljanja. Ali je morda zasledil potrditev svoje teze o samoreguliranju možganov, ki je bila mnogo zgodnejša od teh metod?

Osnova je zapisana v knjigi *The Mechanism of Mind*, ki govori o tem, kako možgani ustvarjajo vzorce in uporabljajo vzorce. Zanimivo je pogledati, kaj se dogaja v možganih. Nedavne raziskave kažejo, da hipotalamus pošlje kemično substanco, ki povzroči občutljivost tistih delov možganov, ki se ukvarjajo s tistim razpoloženjem. V primeru argumentiranja¹⁸ je razpoloženje sovražno, nasilno in uničevalno. Zato povzroči občutljivost samo tistih delov možganov, ki so zadolženi za sovražno, nasilno in uničevalno. Čisto nič pa konstruktivnega, snovalnega in ustvarjalnega. Argumentiranje je zelo šibek na-

čin za raziskovanje zadeve. Uporabljamo pa ga že 2.400 let, in še danes v parlamentu, a je zelo neučinkovit način raziskovanja zadeve. Zato je pravzaprav metoda Šest klobukov razmišljanja veliko bolj smiselna.

Zakaj je tako pomembno, da imamo pri razmišljanju red, disciplino, strukturo, toliko in toliko časa, toliko in toliko idej?

Predstavljajte si, da ste navigator ladje. Predstavljate si, da severa, juga, vzhoda in zahoda nikoli niso izumili. Torej vam rečejo: pojdi v to smer, zdaj obrni za 120 stopinj na levo, 50 stopinj v desno. Težko bi bilo. Sever, jug, vzhod in zahod so smeri, v katere gledamo, v katere usmerjamo svojo pozornost. Na enak način so orodja CoRT-a smeri, v katere naj gledamo. Ni pomembno, koliko časa. Čas merimo samo zato, da se navadimo to početi kar hitro. Potrebujemo pa smeri, navodila, kam gledati, kaj raziskati, da dobimo dober vpogled, zaznavanje situacije.

Kako vemo, da razmišljamo kreativno? (ker je bistvo zgubljeno, če se tega ne zavedamo!)

Dobro vprašanje. Odgovor je: morali bi se tega zavedati. Namerno, zavestno bi se morali truditi, da najdete novo idejo, nov način, kako nekaj počnete. Gre za namerni trud, da ste kreativni, ne pa da se vam ideja kar zgodi. Na primer, pogledate kozarec in se vprašate: kako bi lahko izboljšali kozarec? Lahko ga. Ena od enostavnih idej: ni oblikovan okroglo, ampak kot nesimetrični romb (papirnati zmaj). Če pijete iz širokega dela, spijete četrtno več, kot če pijete iz ozkega dela. Če pijete vino in želite samo poskusiti, pijete iz ozkega dela in se ne napijete.

V čem je zanj razlika med modrostjo in inteligentnostjo?

Dobro vprašanje. Biti moder pomeni, da imate dobro percepcijo in zelo širok vpogled. Biti inteligent pomeni, da se zelo hitro, bistro premikate od enega do drugega. Modri imajo veliko širši vpogled v svoje in tuje izkušnje. Gre za količino. Lahko bi to primerjali s širokokotno lečo in lečo za ostro, a ozko sliko. Inteligentnost je lahko dobra, a je lahko zelo ozka. Modrost je kot širokokotna leča.

Lahko za tiste, ki ne vemo nič o vas, najprej poveste, kaj je CoRT4?

Pri CoRT-u gre za percepcijo, zaznavanje, doje-manje. Univerzitetna raziskava izpred 30 let je pokazala, da 90 % napak razmišljanja predstavljajo napake percepcije, ne logike. Če je vaša percepcija omejena ali napačna, bo vaše razmišljanje morda odlično, a odgovor napačen. Program razmišljanja CoRT je namenjen temu, da razširi percepcijo, da vidimo širše, da spoznamo stališča drugih ljudi, da gledamo v prihodnost ...; omogoči nam, da izboljšamo percepcijo, saj se potem razmišljanje zelo izboljša.

CoRT = Cognitive Research Trust je program poučevanja razmišljanja v šolah (razvit v 1970-ih letih), ki obsega šest sklopov po deset učnih enot:

1. *CoRT 1, Širina: učenci širijo svojo moč zaznavanja, kar je za razmišljanje tako bistveno, kot je besedni zaklad za branje.*
2. *CoRT 2, Organizacija: učencem pokaže, kako organizirati svoje razmišljanje.*
3. *CoRT 3, Interakcija: pomaga učencem opazovati razmišljanje, ki ga uporabljamo v nesoglasjih, kako predstavljamo ali branimo svoje stališče, ter tipe in koristnost dokazov.*
4. *CoRT 4, Kreativnost: učencem pokaže, kako spreminjati vzorce in koncepte, da lahko oblikujejo svoje razmišljanje.*
5. *CoRT 5, Informacije & Čustva: nauči učence, da se vprašajo, katere informacije imamo, katere potrebujemo, kje bi jih dobili, katera čustva in koristi lahko uporabimo pri informacijah.*
6. *CoRT 6, Akcija: predstavi vizualne simbole, ki jih lahko uporabljamo, da usmerjamo razmišljanje.*

V Sloveniji dr. Bojana Tancer in mag. Nastja Mulej trenutno učitelje poučujeta CoRT 1 in 4 (prvo leto) in CoRT 2 in 3 (za tiste, ki že vsaj dve leti vodijo Krožek za razmišljanje na svoji ustanovi). Poučevanje bo potekalo tudi v 2017/18. Povpraševanja in prijave na info@deBono.si.

Katere bi bile tri najbolj pomembne stvari, ki bi jih morali naučiti otroke v osnovnih šolah?

Branje in pisanje, razmišljanje in nekaj matematike.

Česa bi se izogibali pri tradicionalnem učenju v šolah? Kaj bi po vašem mnenju morali v šolah takoj opustiti, da bi bilo učenje v smeri učinkovitega, kreativnega, konstruktivnega razmišljanja? Kaj bi bil vaš prvi korak?

Prvi korak bi bil zelo zanimiv predlog: ko je učitelj v razredu in nekaj vpraša učence, se na njihove odgovore običajno odzove z besedami:

pravilno ali napačno. Dodal bi samo eno besedo: zanimivo. Ko učenec nekaj reče, mu učitelj odgovori: »To je pa zanimivo. Zakaj si pa to rekel?« Tako bi lahko raziskoval možnosti in alternative. Seveda tega ni potrebno uporabljati ves čas, vendar pa lahko, če se učitelju nekaj zdi zanimivo, vpraša učenca, kako je prišel do tiste misli.

Primeri dobre prakse v različnih šolskih sistemih po svetu?

Zanimiva zgodba prihaja iz Venezuele. Tamkajšnjega profesorja, dr. Luisa Machada je moje razmišljanje začelo zelo zanimati, zato je vstopil v politiko in postal minister. Izbral si je nov resor: Ministrstvo za razvoj inteligentnosti. Po obisku pri meni je uvedel predmet razmišljanje v vsako šolo v Venezueli. Imel je položaj, da to naredi in je.

Primeri slabe prakse – rigidnost šolskih sistemov po svetu?

Ne gre toliko za rigidnost kot za strah pred spremembo. Če ne bo delovalo, bodo ljudje izgubili varnost v sistemu, ki ga dobro poznajo. Gre za strah, da bo šlo kaj narobe, da jih bodo napadli in jim kaj očitali. Težko je karkoli spremeniti v izobraževanju.

V čem gospod de Bono prepozna trdosrčnost ljudi, ki kreirajo slovensko šolstvo, in tudi učiteljev, da ne sprejmejo življenjsko pomembnih veščin za razmišljanje ter jih uporabijo pri delu z mladimi?

Težko je. Ljudje v izobraževanju običajno rečejo, da imajo sistem, ki se je razvijal mnogo let in deluje čisto v redu. Vsak predlog za spremembo ustvari težavo. Ta odpor je razumljiv. Vendar bi ljudje morali poskusiti. Če bi poskusili, bi videli prednosti in postali motivirani.

Povezava de Bonovih metod razmišljanja z IKT tehnologijo – razmerje, sinergija?

Ocena. Ni močne povezave. Je pa nevarnost, da bi mladi, ki imajo dostop do računalnikov, pridobili preveč informacij, da bi o njih konstruktivno razmišljali. Samó pridobivanje več informacij lahko daje občutek zadovoljstva. Morda bi moral biti v računalnike vgrajen neki